

US25039153

Potvrzení o doručení dokumentu

Organizace: Ústavní soud

Základní údaje

Číslo podání: US CKDP 0009297/25

Věc: 90 P 124/2024, Návrh č. I. 146 - Fi

Doručeno: 18. 6. 2025 15:56:38

ID zprávy: DZ-229509

Email/DS: 79naery

Odesílatel Okresní soud v Novém Jičíně

K Rukám:

Do vlastních rukou: Ne

Spisová značka:

SP. Zn. Odesílatele: 90 P 124/2024

ÚSTAVNÍ SOUD ČR	
Joštova 8, 660 83 Brno	
Došlo	5
dne: 18 -06- 2025	
1+1 krát Přílohy.	
Vyřizuje:	Poj.

Seznam validací

Výsledek	Soubor	Subjekt certifikátu	Vystavitel
Příloha je validní	90-P-124-2024-Návrh-na-zrušení-části-zákona.PDF		
Podpis je neplatný	90-P-124-2024-Návrh-na-zrušení-části-zákona.PDF		
Podpis je platný	PrijataDZ.zfo	SERIALNUMBER=S906210, CN=Informační systém datových schránek – produkční prostředí, OU=Digitální a informační agentura, O=Digitální a informační agentura, OID.2.5.4.97=NTRCZ-17651921, C=CZ	CN=PostSignum Qualified CA 4, O="Česká pošta, s.p.", OID.2.5.4.97=NTRCZ-47114983, C=CZ

Nepředchází

číslo jednací: 90 P 124/2024-146
33 P a Nc 211/2024

OKRESNÍ SOUD V NOVÉM JIČÍNĚ

Tyršova 1010/3, 741 11 Nový Jičín

tel.: 556 779 511, fax: 556 702 465, e-mail: podatelna@osoud.nji.justice.cz, IDDS: 79naery

NAŠE ZNAČKA: 90 P 124/2024 - fi

VAŠE ZNAČKA:

VYŘIZUJE: Mgr. Martin Fila

DNE: 18. června 2025

Ústavní soud

Joštova 8

660 83 Brno

ÚSTAVNÍ SOUD ČR	
Joštova 8, 660 83 Brno	
Došlo	5
dne: 18 -06- 2025	
____ krát Přílohy: ____	
Vyřizuje:	

NEZLETLÁ: S. T.

NAVRHOVATEL: Okresní soud v Novém Jičíně,
se sídlem Tyršova 1010/3, 741 11 Nový Jičín

- ÚČASTNÍCI ŘÍZENÍ:
1. Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky,
se sídlem Sněmovní 176/4, Praha 1 – Malá Strana
 2. Senát Parlamentu České republiky,
se sídlem Valdštejnské náměstí 17/4, Praha 1 – Malá Strana

NÁVRH NA ZRUŠENÍ USTANOVENÍ ZÁKONA

§ 72 odst. 4, věty druhé, zákona č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění účinném od 1. 1. 2024

podaný v souladu s čl. 95 odst. 2 ústavního zákona č. 1/1993 Sb., Ústavy České republiky, podle § 64 odst. 3 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu

Nepředchází

I.

Aktivní legitimace a aktuálně vedené řízení u obecného soudu

1. Podle rozvrhu práce Okresního soudu Novém Jičíně (dále též „navrhovatel“) a v něm obsažených obecných pravidel pro přidělování nápadu, je samosoudce Mgr. Martin Fila povinen mj. projednat a rozhodnout právní věc týkající se nezletilé S. T. vedený pod sp. zn. 90 P 124/2012, 33 P a Nc 211/2024.
2. M. N. a J. N., poručníci nezletilé S. T. se u Okresního soudu v Novém Jičíně domáhají vydání rozsudku, kterým jim soud udělí souhlas k podání žádosti o změnu příjmení nezletilé S. z „T.“ na „N.“.
3. V návrhu uvedli, že otec nezletilé není v rodném listě uveden, matka dne 21. 2. 2024 zemřela, širší biologická rodina o nezletilou neprojevuje zájem ani ji nekontaktuje. Mezi nimi a nezletilou se vytváří vztah analogický vztahu, jaký vzniká mezi rodiči a dítětem, nezletilá navázala téměř sourozenecký vztah k dětem, které vyrůstají v rodině navrhovatelů, a proto navrhuje, aby nezletilá nosila stejné příjmení jako oni.

II.

Shrnutí obsahu opatrovnického spisu

4. Nezletilá S. T. se narodila dne z matky A. T., její otec není v rodném listě uveden. Matka o nezletilou S. nikdy osobně nepečovala. Byla nekontaktní, sama pečující osoby nikdy nekontaktovala, o nezletilou se nezajímala, nepřispívala na její potřeby. Matka nezletilé zemřela dne 21. 2. 2024.
5. Z novorozeneckého oddělení nemocnice byla nezletilá S. nejprve předána do péče pěstounky na přechodnou dobu (usnesením Okresního soudu v Ostravě ze dne 9. 8. 2021, č. j. 86 Nc 30004/2021-9). V osobní péči navrhovatelů M. a J. N. se nezletilá S. nachází nepřetržitě od začátku září 2022, do jejich poručenské péče byla svěřena dnem 11. 7. 2024 (usnesení Okresního soudu v Ostravě ze dne 8. 8. 2022, č. j. 0 P 343/2021-45; rozsudek Okresního soudu v Ostravě ze dne 15. 12. 2022, č. j. 0 P 343/2021-70; rozsudek Okresního soudu v Novém Jičíně ze dne 18. 6. 2024, č. j. 90 P 124/2024-138).
6. Ve společné domácnosti s nezletilou a navrhovatelí žije nezletilý A. N., který je navrhovatelí osvojen, a nezletilý P. U. který je svěřen do pěstounské péče navrhovatelů. Z návštěv v rodině je zřejmé, že nezletilá S. je v péči manželů N. spokojená, má k nim vytvořenu bezpečnou vazbu, vybudovaný pocit jistoty a důvěry, vnímá je oba jako vztahové osoby. Má vytvořeno bezpečné, stabilní a podnětné výchovné prostředí, je stále v blízkosti navrhovatelů, dobře prospívá. K nezletilému A. a A. P. má hezký vztah, všichni se navzájem ochraňují, nezletilí ji berou jako svou sestru. Děti oslovují navrhovatele jako „mámu a tátu“, fungují jako tradiční rodina, jsou v kontaktu s příslušníky vlastní rodiny a s prarodiči nezletilého A. P. U.
7. S ohledem na výše uvedené se poručníci M. a J. N. domáhají souhlasu soudu s podáním žádosti o změnu příjmení u nezletilé S. z „T.“ na „N.“.
8. V řízení, jehož předmětem je udělení souhlasu poručníkům k právnímu jednání v neběžných záležitostech podle § 934 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku (dále jako „občanský zákoník“), soud posoudil návrh poručníků podle aktuálně platné a účinné právní úpravy a dospěl k závěru, že je na místě řízení podle § 109 odst. 1 písm. c) zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu, přerušit, neboť dle názoru soudu ustanovení § 72 odst. 4, věta druhá, zákona č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů (dále jako „zákon o matrikách“), které je nutné při rozhodnutí použít, je v rozporu s ústavním pořádkem

(zejména s čl. 3 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte), když pašálně nepovoluje změnu příjmení nezletilého dítěte na příjmení poručníka, popřípadě poručníků, příjmení pěstouna, popřípadě pěstounů, nebo na příjmení osoby, do jejíž péče bylo nezletilé dítě svěřeno, nejde-li o jednoho z rodičů (dále jako „příjmení osob, jímž je dítě svěřeno do náhradní rodinné péče“), pročez soud podává tento návrh na zrušení ustanovení zákona.

9. Nejedná se o ojedinělý případ. U Ústavního soud je vedeno řízení pod spisovou značkou Pl. ÚS 10/25, ve kterém se jiný senát zdejšího soudu rovněž domáhá zrušení § 72 odst. 4, věty druhé, zákona č. 301/2000 Sb.

III.

Zákonné omezení možnosti změny příjmení u nezletilých dětí svěřených do náhradní rodinné péče

10. Dle § 72 odst. 4 aktuálně platného a účinného znění zákona o matrikách platí, že „Změna jména nebo příjmení se nepovolí, jestliže by změna byla v rozporu s potřebami a zájmy nezletilého dítěte. Změna příjmení nezletilého dítěte se nepovolí, jde-li o změnu na příjmení poručníka, popřípadě poručníků, příjmení pěstouna, popřípadě pěstounů, nebo na příjmení osoby, do jejíž péče bylo nezletilé dítě svěřeno, nejde-li o jednoho z rodičů.“
11. Dle § 72 odst. 4 zákona o matrikách ve znění účinného do 31. 12. 2023 platilo, že „Změna jména nebo příjmení se nepovolí, jestliže by změna byla v rozporu s potřebami a zájmy nezletilého.“
12. Aktuálně platný a účinný zákon o matrikách tak bez možnosti individuálního posouzení jednotlivých žádostí o změnu příjmení nezletilého dítěte zakazuje změnu příjmení nezletilých dětí na příjmení osob, kterým bylo dítě svěřeno do náhradní rodinné péče. Naopak do konce roku 2023 matriční úřad ve správním řízení individuálně posuzoval, zda je či není změna příjmení dítěte v rozporu s potřebami a zájmy nezletilého dítěte.
13. Změna ustanovení byla v zákoně o matrikách provedena zákonem č. 414/2023 Sb., zákonem, kterým se mění zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony (dále jako „zákon č. 414/2023 Sb.“).
14. Z důvodové zprávy k zákonu č. 414/2023 Sb. lze zjistit, že zákonodárce změnu předmětného ustanovení odůvodňuje přechodností náhradní rodinné péče. Zdůrazňuje se, že se ani v jednom případě nejedná o trvalý právní vztah mezi dítětem v náhradní rodinné péči a osobou, do jejíž péče bylo dítě svěřeno, ale o vztah časově omezený končící nejpozději nabytím zletilosti dítěte, případně dříve nabytím svéprávnosti dítěte a tehdy, bude-li dítě osvojeno, nabude-li alespoň jeden z rodičů poručence rodičovskou odpovědnost (případně nabude-li schopnost ji vykonávat), nebo při změně poměrů a novém rozhodnutí o péči o nezletilé. Důvodová zpráva se nevypořádává se souladností této změny s Úmluvou o právech dítěte.

IV.

Odůvodnění rozporu

§ 72 odst. 4, věty druhé, zákona o matrikách s ústavním pořádkem

15. Soud v rámci vedeného řízení dospěl k závěru, že ustanovení § 72 odst. 4, věty druhé, zákona o matrikách, odporuje ústavnímu pořádku, zejména čl. 3 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte, dle něhož „Zájem dítěte musí být předním hlediskem při jakékoli činnosti týkající se dětí, ať už uskutečňované veřejnými nebo soukromými zařízeními sociální péče, soudy, správními nebo zákonodárnými orgány.“

16. Ustanovení čl. 3 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte zaprvé zakotvuje (hmotné) právo dítěte na to, aby jeho nejlepší zájem byl předním hlediskem při jakékoliv činnosti jej se týkající. Z druhé z něj vyplývá základní interpretační princip pro všechny orgány veřejné moci v případech, kdy se jejich činnost dotýká dětí; je-li možné interpretovat právní předpis vícero způsoby, je třeba zvolit ten, který nejefektivněji naplňuje a podporuje nejlepší zájem dítěte. Zatřetí pak uvedené ustanovení zakládá i procesní požadavky. Při jakémkoli rozhodování dotýkajícím se dítěte je třeba usuzovat a určit jeho nejlepší zájem a hodnotit možný dopad rozhodnutí na dané dítě. Tyto úvahy se musí promítnout i do odůvodnění přijatého rozhodnutí, z něž musí být zřejmé, že nejlepší zájem dítěte byl skutečně předním hlediskem při rozhodování; musí v něm být vyloženo, co příslušný orgán považoval za nejlepší zájem dítěte, na základě jakých kritérií k tomuto závěru dospěl a případně jak byl nejlepší zájem dítěte poměřován s dalšími důležitými zájmy či právy (srov. např. nálezy Ústavního soudu ze dne 29. 6. 2017, sp. zn. I. ÚS 3226/16, bod 29, nálezy ze dne 7. 8. 2017, sp. zn. II. ÚS 2027/17, bod 20 a nálezy ze dne 31. 12. 2018, sp. zn. II. ÚS 2344/18, bod 25).
17. **Rozpor soud spatřuje v absolutní výluce možnosti individuálního posouzení (ve správním a/nebo soudním řízení), zda je či není změna příjmení dítěte na příjmení osoby, které je dítě svěřeno do náhradní rodinné péče, v souladu s potřebami a zájmy nezletilého dítěte.**
18. Soud bez dalšího souhlasí se zákonodárcem v tom, že v případě svěřením dítěte do náhradní rodinné péče (poručenské péče, pěstounské péče, péče jiné osoby než rodiče) nedochází k vytvoření trvalého právního vztahu mezi nezletilým dítětem a osobou (osobami), která náhradní rodinnou péči zajišťuje, tak, jak tomu je tomu u rodičovství samotného nebo u osvojení dítěte.
19. Pro posouzení zájmů dítěte je však nutné si uvědomit, že v mnoha případech navzdory nikoliv trvalého právního vztahu vzniká mezi dítětem a pečující osobou trvalý a dlouhodobý sociální vztah. Dítě v řadě případů žije v trvalém společenství osob vystupujících a jednajících jako rodina při současném vytváření silných psychických a sociálních rodinných vazeb.
20. Rodičovství i rodina ze zákona požívají ochranu.
21. Soud nepovažuje za nutné v detailech analyzovat obsah pojmu „rodina“. V tomto směru odkazuje např. na závěry uvedené v nálezu Ústavního soudu ze dne 14. 6. 2016, sp. zn. Pl. ÚS 7/15, dle nichž „Pojem „rodina“ chápe Ústavní soud primárně nikoliv jako jakýsi umělý sociální konstrukt, nýbrž především jako konstrukt biologický, založený na pokrevním příbuzenství osob, které spolu žijí, případně jako vztah nepříbuzenský, který vztah biologický napodobuje (osvojení, pěstounství)“. V témž nálezu Ústavní soud zdůrazňuje, že „Osvojení a další formy tzv. náhradní rodinné výchovy by však měly být vnímány vždy jen jako náhradní řešení v případě krize přirozené rodiny, jehož cílem je co nejlepší služba dítěti.“
22. Jakkoliv tedy primární ochrany požívá rodina „právní“ a „biologická“ (a rovněž právní a biologické rodičovství), je třeba připustit, že rodinou lze rozumět také vztah nepříbuzenský, který vztah biologický napodobuje, a tedy přiznat určitou míru ochrany také „sociální“ rodině dítěte, která se vytváří v mnoha případech poručenství, ale také v pěstounství či při svěřením dítěte do péče jiné osoby než rodiče.
23. **Soud proto na tomto místě uzavírá, že v mnoha případech dochází svěřením dítěte do jedné z forem náhradní rodinné péče k vytváření trvalých vztahů mezi dětmi a osobami, které o ně namísto rodičů pečují, kdy tyto vztahy lze označit sociální rodinou dítěte.** Děti mnohdy ve svých náhradních rodinách (poručenských, pěstounských nebo rodinách jiné osoby odlišné od rodiče, do jejíž péče bylo dítě svěřeno) žijí od útlého věku nejméně do doby zletilosti a mnohdy si uchovávají blízké vazby také v době zletilosti.
24. Pěstounská péče je jednou z forem náhradní rodinné výchovy v České republice. O svěřením dítěte do pěstounské péče rozhoduje soud. Tuto formu náhradní rodinné péče může soud zvolit, pokud o dítě nemůže pečovat žádný z rodičů ani poručník. Takto rozhoduje na dobu, po kterou trvá překážka bránící rodičům v osobní péči o dítě. Pěstounem může být fyzická osoba nebo v určitých

případech manželský pár, který je k této péči o dítě vhodný, poskytuje záruku řádné výchovy dítěte a mají bydliště na území České republiky. Pěstouni jsou oprávněni rozhodovat o běžných záležitostech a v těchto záležitostech dítě zastupovat a spravovat jeho jmění, mají právo na odměnu pěstouna, na pomoc se zajištěním osobní péče o dítě za situace, kdy je pěstoun nemocný či musí vyřizovat nezbytně nutné osobní záležitosti, na zprostředkování odborné pomoci v rozsahu minimálně 1 × za půl roku (např. návštěva psychologa, terapeuta nebo očního lékaře), na bezplatné vzdělávání, které obnáší možnost znalostního a dovednostního růstu v oblasti výchovy a péče o dítě a na podporu při udržování vztahu dítěte s jeho biologickou rodinou. Pěstouni jsou povinni osobně o dítě pečovat, informovat rodiče dítěte o jeho podstatných záležitostech, udržovat, rozvíjet a prohlubovat sounáležitost dítěte s jeho rodiči, dalšími příbuznými a osobami dítěti blízkými (pokud je to možné, záleží na individuálním plánu ochrany dítěte), umožnit styk rodičům s dítětem v pěstounské péči, vzdělávat se (když pěstoun nerozumí tomu, co dítě prožívá, může, navzdory dobré vůli, dítěti velmi ublížit - nestačí jen chtít, musí se i vědět) a umožnit sledování toho, zda je naplňována uzavřená dohoda. Rodičům zůstávají práva vyplývající z rodičovské odpovědnosti s výjimkou práv, které stanoví soud pěstounovi. Rodiče mají právo se s dítětem pravidelně stýkat a znát informace, které se dítěte týkají. Rodiče mají právo požadovat dítě zpět do své osobní péče. Soud návrhu vyhově, pokud je to v souladu se zájmy dítěte. Rodičům zůstávají povinnosti vyplývající z rodičovské odpovědnosti a vyživovací povinnost rodičů vůči dětem.

25. Naproti tomu poručenství lze označit za vyšší stupeň náhradní rodinné péče. O jmenování poručníka a o svěřeni dítěte do poručenské péče rozhoduje soud. Tuto formu náhradní rodinné péče soud zvolí, pokud o dítě nemůže pečovat žádný z rodičů, protože zemřeli nebo byli zbaveni rodičovské odpovědnosti. Je nutno si uvědomit, že soud přistoupí ke zbavení rodičovské odpovědnosti pouze v těch nejzávažnějších případech, např. když se rodič dopustí úmyslného trestného činu vůči dítěti, závažného závadového chování, sexuálních útoků, psychického či fyzického týrání dítěte apod. V těchto případech je tedy úvaha zákonodárce o vhodnosti ponechat dítěti původní příjmení rodičů jako projev vazby k biologické rodině zcestná. Poručník je zákonným zástupcem dítěte. Proto poukaz na dočasnost takové náhradní péče není na místě. Ve výjimečných případech lze navrátit rodičovskou odpovědnost i rodičům dítěte, kteří byli zbaveni jejich rodičovské odpovědnosti, nicméně se jedná spíše o ojedinělé případy. Pokud rodiče dítěte zemřeli či nedojde-li k navrácení rodičovské odpovědnosti některému z rodičů, vykonává poručník svoji funkci do zletilosti dítěte, tedy pokud nedojde k osvojení dítěte.
26. Náznorně lze poukázat na situaci nezletilé S. T., která v současnosti **nená žádného právního ani biologického rodiče** (matka zemřela, otec není znám a není uveden v rodném listě) a o kterou nejvíce zájem širší právní ani biologická rodina. Osobní péči o S. od narození zajišťovala pěstounka na přechodnou dobu a od jejího jednoho roku o ní pečují poručníci, manželé N. **Sofie tedy nikdy nepoznala svou právní ani biologickou rodinu, zná pouze svou sociální rodinu, kterou tvoří poručníci, děti, které s nimi žijí ve společné domácnosti, a také širší rodina poručníků (jejich rodiče a příbuzní).** S ohledem na vývoj poměrů u nezletilé S. pak lze předpokládat, že péče poručníků bude trvat až do její zletilosti.
27. **Příjmení je obecně vnímáno jako prvek náležitosti k určité rodině.** Děti umístěné v náhradní rodinné péči (zejména v rodině poručníka či pěstouna) vnímají v případech, kdy tato náhradní péče trvá řadu let, svou náhradní rodinu jako svou skutečnou rodinu, a to i přes to, že jsou velice dobře seznámeny se svými biologickými kořeny, tedy s tím, že jejich biologičtí a právní rodičové jsou osoby odlišné od poručníků (pěstounů nebo jiné osoby). **Děti stojí o to být i formálně identifikovány jako příslušníci rodiny, v níž žijí, nicméně zákon o matrikách jim to aktuálně znemožňuje.**
28. Soud vnímá rizika spojená se změnami příjmení dětí na příjmení osob, jimž je dítě svěřeno do náhradní rodinné péče, má však za to, že k předcházení vzniku těchto rizik byla vhodně a dostatečně nastavená preventivní opatření. Nad to existují také signifikantní rizika spojená

s pašárním neumožněním změny příjmení dítěte na příjmení osoby, které je dítě svěřeno do náhradní rodinné péče.

29. Rizikem může být, že jednotným příjmením bude posilněna náležitost dítěte k dané rodině (tedy k poručníkům, pěstounům, k jiné osobě), což může v jiných vzbuzovat dojem, že právními rodiči dítěte jsou osoby o ně pečující v náhradní rodinné péči. Také po dosažení zletilosti může jednota příjmení vést k předpokladu právního vztahu rodič – potomek, a to ač ze zákona tento vztah nikdy nevznikl a současně nejpozději při dosažení zletilosti dítěte dojde i k zániku vztahu založeného náhradní rodinnou péčí. Nelze také vyloučit, že při sjednoceném příjmení je pro pečující osoby snazší jednat nad rámec svých zákonných oprávnění, a to zejména v případech, kdy rodiče mají zachovánu rodičovskou odpovědnost. Dalším rizikem může být významný zásah do identity dítěte vedoucí ke snazšímu potlačení práva dítěte znát svou identitu a své biologické kořeny.
30. Nastíněným rizikům však dosud bylo efektivně předcházeno.
31. V prvé řadě je na práva dětí svěřených do náhradní rodinné péče dohlíženo v rámci výkonu sociálně-právní ochrany dětí, a to jak orgány sociálně-právní ochrany dětí, tak prostřednictvím doprovázejících organizací, se kterými pěstounské i poručenské rodiny blíže spolupracují. S osobami poskytujícími náhradní rodinnou péči je pravidelně pracováno, jsou vzdělávány a pravidelně informovány o rozsahu svých práv a povinností, práv a povinností rodičů i práv nezletilých dětí. Současně je pravidelně spolupracováno také s nezletilým dítětem svěřeným do náhradní rodinné péče, které je informováno o svých biologických kořenech, je mu vypomáháno s hledáním své vlastní identity i ve vztazích v náhradní rodině. Je třeba vnímat, že pro dítě může být ztotožnění se svou sociální rodinou formou sjednoceného příjmení velice významným okamžikem pro správný psychický vývoj, pocit bezpečí a vlastní sebeurčení.
32. Je nutno přihlížet také k tomu, že dítě v období svého vyspívání a dospívání se identifikuje se s blízkými osobami. Již na prvním stupni základní školy si uvědomuje, že se jmenuje odlišně než jeho rodina, než jeho pečující osoby a touto odlišností může být stigmatizován. Je logické, že dítě se chce jmenovat stejně jako jeho pečující osoby, naopak v tomto období je velmi citlivé na vnímání jeho osobnosti a respektování jeho práv. Argument zákonodárce, že dítě může přistoupit ke změně svého příjmení po dosažení zletilosti, je zavádějící. I v případě změny příjmení u dospělého člověka samotné dlouhodobé přání osoby změnit své příjmení nemusí obstát. I v takovém případě matriční úřad rozhoduje o tom, zda změnu povolí či nikoli, přičemž hlavním vodítkem by měla být hanebnost, vulgárnost příjmení, osobní vztah člověka ke svému příjmení a podobně. Matriční zákon dlouhodobé přání změnit příjmení jako jedno z kritérií, pro které lze povolit změnu příjmení, neuvádí.
33. Správní řízení o změnu příjmení nezletilého dítěte je možné zahájit na návrh rodičů dítěte (je-li zachována jejich rodičovská odpovědnost), na návrh poručníka (poručníků) dítěte se souhlasem soudu (jelikož se jedná o nikoliv běžnou záležitost v životě nezletilého dítěte) nebo také na návrh pěstouna (pěstounů) dítěte se souhlasem soudu a současně s nahrazením souhlasu rodičů s podáním žádosti o změnu příjmení dítěte.
34. Pro případ změny příjmení dítěte na příjmení poručníka vždy docházelo ke dvoufázovému přezkumu, zda je případná změna souladná se zájmy dítěte. V prvé řadě souladnost zkoumal soud v řízení o udělení souhlasu poručníkovi s podáním žádosti o změnu příjmení. Následně po vyhodnocení zájmu a potřeb dítěte rozhodoval o změně příjmení dítěte správní orgán. Dítě vystupuje jako účastník obou těchto řízení, jeho práva chrání ustanovený opatrovník. Je-li to možné a vhodné, pak je v řízení vyslyšen také názor a přání nezletilého dítěte ve vztahu ke změně příjmení.
35. Pro případ změny příjmení u dítěte, které je svěřeno do pěstounské péče nebo do péče třetí osoby, je kontrola souladnosti změny příjmení se zájmy a potřebami dítěte ještě důslednější. Změnu příjmení mohou navrhnout samotní rodiče, kterým svědčí rodičovská odpovědnost. Není-li možné souhlas rodičů získat nebo se změnou nesouhlasí, pak jejich souhlas může být nahrazen

- rozhodnutím soudu. Zde opět soud detailně zkoumá, zda by případná změna odpovídala zájmům dítěte, nad to soud jedná s rodiči a přihlíží k jejím stanoviskům a opět bere v úvahu také přání a stanovisko dítěte. Dojde-li k podání žádosti o změnu příjmení, pak účastníky správního řízení jsou také rodiče nezletilého dítěte, kteří se mohou do rozhodnutí o změně příjmení odvolat. Současně správní orgán opět bude vyhodnocovat souladnost změny příjmení se zájmy a potřebami nezletilého dítěte.
36. Ke změně příjmení nad to nelze přistoupit, pokud dítě starší 12 let s takovou změnou nevysloví souhlas (§ 73 odst. 5 zákona o matrikách).
 37. **Dle názoru soudu tak lze uzavřít, že dle předchozí právní úpravy stál zájem dítěte v popředí úvah při rozhodování o možnosti změny příjmení dítěte na příjmení osob, jimž je dítě svěřeno do náhradní rodinné péče, a byl nastaven funkční systém eliminující rizika, která mohou v souvislosti s takovou změnou vznikat.**
 38. **Současná právní úprava, tedy napadené ustanovení § 72 odst. 4, věty druhé, zákona o matrikách, pro všechny případy de facto konstatuje, že změna příjmení dítěte na příjmení osoby, v jejíž náhradní rodinné péči se dítě nachází, je v rozporu s jeho potřebami a zájmy. Zákon vyloučil možnost zjišťování stanoviska dítěte ke změně příjmení, i kdyby se jednalo o dítě starší 12 let. Zákonná úprava tak znemožňuje individuální soudní i správní uvážení, zda je případná změna příjmení v souladu s nejlepším zájmem nezletilého dítěte. Zákonná úprava obsahuje absolutní zákaz takové změny.**
 39. Úmluva o právech dítěte požaduje, aby by nejlepší zájem dítěte předním hlediskem při jakékoliv činnosti týkající se dětí.
 40. Ad absurdum může vzniknout situace, kdy rodiče, dítě i pěstouni (jiná pečující osoba) souhlasí s tím, aby došlo ke změně příjmení nezletilého dítěte, nicméně tuto změnu nebude možné z důvodu zákonného zákazu provést.
 41. Nově formulované ustanovení zákona o matrikách umožňuje, aby poručník navrhl změnu příjmení u dítěte o poručenství např. na poměrně časté příjmení „Čech“, „Novák“, „Nový“, „Novotný“ a podobně, tedy samozřejmě za situace, že sám poručník nenese takové příjmení, a takové změně příjmení by aktuální znění matričního zákona nebránilo. Nicméně, pokud by se poručník jmenoval „Čech“, „Novák“, „Nový“ či „Novotný“, pak by s ohledem na aktuální znění matričního zákona musel navrhnout změnu příjmení u poručence například „Čechák“, místo „Nováka“ „Nový“, místo „Nového“ „Novák“ a podobně, tedy by musel poručník sám vymýšlet náhradní příjmení, jen proto, aby taková změna „prošla“ před matričním úřadem. Není však zřejmé, v čem by v takovém případě opatrovnícký soud shledal zájem na tom, aby se dítě jmenovalo právě „Čech, Novák, apod, v každém případě však odlišně než pečující poručník. Evidentně nelze spatřovat nejlepší zájem dítěte na změně příjmení v tom, že v případě příjmení odlišného od příjmení pečujícího poručníka projde navrhovaná změna příjmení ve správním řízení před matričním úřadem.
 42. **Soud má za to, že pro případ rozhodování o změně příjmení dítěte na příjmení osob, jimž je dítě svěřeno do náhradní rodinné péče, nelze zakotvit zájem dítěte do obecné právní normy aplikovatelné na všechny případy stejně, ale je nutné ponechat prostor pro soudní a správní uvážení a pro individuální posouzení, zda je taková změna souladná se zájmy dítěte, či nikoliv.**
 43. Při vyhodnocení souladnosti s nejlepším zájmem dítěte soudní i správní orgány berou v úvahu délku trvání náhradní rodinné péče a předpoklad jejího dalšího trvání, důvody, pro něž se dítě v této péči nalézá, vztahy mezi dítětem a pěstounem nebo poručníkem, názor dítěte, vztahy mezi dítětem a jeho biologickou a právní rodinou nebo psychologický stav dítěte, který může být silně negativně ovlivněn tím, že nenese shodné příjmení jako jeho sociální rodina.

44. Zákodárce dle názoru soudu nevzal při novelizaci § 72 odst. 4 zákona o matrikách do úvahy celou paletu úskalí, které mohou při jeho aplikaci nastat. Bylo by v nejlepším zájmu dítěte trvat na tom, aby dítě neslo příjmení rodiče, který ho např. sexuálně zneužíval či dopouštěl se na něm jiných hrůzných činů? Soud má za to, že není možné rezignovat na nejlepší zájem dítěte, pokrýt rameny a dopustit, aby dítě neslo příjmení, které nenávidí, ubližuje si kvůli tomu a trápí se tím. Nabídnout za této situace dítěti alternativu jiného příjmení, avšak odlišného od příjmení poručníka či pěstouna, které si dítě přeje nosit, je dle názoru soudu do nebe volají formalismus, kterému by Ústavní soud neměl dopřát sluchu.
45. Absolutní zákaz změny příjmení se soudu jeví také jako rozporný s čl. 10 Listiny základních práv a svobod. Jak uvádí Nejvyšší správní soud ve svém rozsudku ze dne 25. 2. 2016, sp. zn. 2 As 324/2015-16, „Podle judikatury Evropského soudu pro lidská práva (rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 22. 2. 1994 ve věci *Burghartz proti Švýcarsku*, č. 16213/90, § 24, všechna zde uvedená rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva jsou dostupná z <http://hudoc.echr.coe.int>) je ochrana příjmení součástí práva na ochranu soukromého a rodinného života ve smyslu čl. 8 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“). Z tohoto práva vyplývá státu nejen negativní závazek nezasahovat do příjmení jednotlivců (stát jednotlivci nesmí nařizovat změnu příjmení), ale i pozitivní závazek umožnit jednotlivci změnu příjmení, pakliže tomu nebrání veřejný zájem (rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 25. 11. 1994 ve věci *Stjerna proti Finsku*, č. 18131/91, § 38).“ Zvláště obezřetně se Nejvyšší správní soud v citovaném rozhodnutí vyjadřuje k nutnosti zohlednit možnou psychickou újmu nezletilého dítěte jako důvod pro změnu příjmení dle § 72 odst. 2 zákona o matrikách. Uvedl, že je nutné postupovat obzvláště pečlivě a citlivě a v žádném případě nelze tvrzené potíže nezletilého dítěte bagatelizovat. Dále se ve svém rozhodnutí Nejvyšší správní soud vypořádává s problematikou hledání spravedlivé rovnováhy mezi individuálními a veřejnými zájmy, přičemž dochází k závěru, že nelze paušálně a bez uvedení důvodů usuzovat na existenci veřejného zájmu na stálosti příjmení.
46. Výbor pro práva dětí ve svém IX. obecném komentáři č. 14 z roku 2013 k právu dítěte na uplatňování jeho nejlepšího zájmu jako předního hlediska (čl. 3 odst. 1) zdůrazňuje, že nejlepší zájem dítěte je třísožkový koncept aplikující se na hmotné právo, základní zásadu interpretace práva a také jako procesní pravidlo, dle něhož kdykoli má být učiněno rozhodnutí, které ovlivní konkrétní dítě, skupinu blíže určených nebo neurčených dětí nebo děti obecně, **musí tento rozhodovací proces zahrnovat vyhodnocení možného (pozitivního i negativního) dopadu takového rozhodnutí na toto dítě nebo děti.** Nutné je vyhodnocení všech relevantních faktorů takového rozhodnutí v konkrétní situaci. Výbor pro práva dětí označil čl. 3 odst. 1 za jednu ze čtyř obecných zásad Úmluvy pro výklad a realizaci všech práv dítěte (odst. 2 Obecného komentáře Výboru č. 5 z roku 2003 a odst. 2 Obecného komentáře č. 12 z roku 2009), a používá jej jako dynamický koncept, který je nutno vždy posuzovat s ohledem na konkrétní situaci.
47. Lze tedy usuzovat paušálně na existenci nejlepšího zájmu dítěte ve vyluce změny jeho příjmení na příjmení osob, jimž je dítě svěřeno do náhradní rodinné péče? Dle názoru soudu nikoliv.

V.

Závěrečný návrh navrhovatele

48. Okresní soud shrnuje, že tímto návrhem napadená aktuálně platná a účinná zákonná úprava je v rozporu s ústavním pořádkem, odporuje zejména právu dítěte na to, aby při všech činnostech nebo rozhodnutích, které se ho týkají, ať už se uskutečňují ve veřejné nebo soukromé sféře, byl posouzen a jako přední hledisko uplatněn jeho nejlepší zájem. Zákonný zákaz změny příjmení může mít silné negativní dlouhodobé dopady do psychiky jednotlivých dětí. Úprava zároveň negativně zasahuje do práva na ochranu před neoprávněným zasahováním do soukromého a rodinného života (čl. 10 odst. 2 Listiny základních práv a svobod) a dále negativně zasahuje do

ochrany rodiny jakožto nejen právního a biologického vztahu, ale také vztahu založeném na sociální fakticitě a dlouhodobém trvání.

49. Vzhledem k výše uvedenému soud navrhuje, aby Ústavní soud přistoupil ke zrušení § 72 odst. 4, věty druhé, zákona č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění účinném od 1. 1. 2024, neboť by jeho aplikací bylo dotčeno základní právo na ochranu před neoprávněným zasahováním do soukromého života podle čl. 10 odst. 2, právo na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1, ve spojení s čl. 37 odst. 3 a čl. 38 odst. 2 Listiny základních práv a svobod.

Mgr. Martin Fila v. r.
samosoudce

Shodu s prvopisem potvrzuje Bc. Lucie Stanovská, DiS.

Bc. Lucie Stanovská
Stanovská, DiS.
ká, DiS.

Digitálně podepsal:
Bc. Lucie Stanovská
ID: 10353558878
14.11.2024 10:27:00